

איש חי
רוב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברוק
 כולל דחסידי סוכטשוב
 כולל "סנה משה"
 ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש
 למגידי שיעור "דף היומי"
 חתום סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 5775333-03

האשה
החשובה ודופת
צדקה וחסד
מרת
רודה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ו ע"ב ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 813

מסכת יבמות ע"ח - פ"ד ♦ אבות א', ה' - א', י"א

בס"ד, כ"ט כסלו תשע"ה

השבוע בגליון

- ♦ הפרשת תרומה בימינו
- ♦ המקור לכך שגם מעשר מדרבנן
- ♦ חולה מסוכן, יאכל נבלה או טבל?
- ♦ בימינו עדיף לאכול טבל מנבלה?
- ♦ כיצד יש ללמוד רמב"ם

- ♦ חציצה בטבילה - למה וכמה
- ♦ קטנים ועוברים שהתיירו
- ♦ עובר - גר מן התורה, קטן - מדרבנן
- ♦ שני גופים עם דעה אחת
- ♦ בריחה ממחנות השמדה כשאחרים יענשו בכך

דבר העורך

עז

מעשה שהיה - כך היה.
לפני שנים לא רבות התקיימה מסיבת אירוסין בארצות הברית של אמריקה. שולחן המזרח היה עמוס לעיפה בנשואי פנים. החתן, תלמיד ישיבת ליקוד שבניו גרסי, השתדך עם בתו של ראש ישיבה נכבד, ורבים ממכריו השתתפו בשמחה. בין שורת המכובדים פינה אבי החתן מקום לאביו, הסב הנרגש, אשר ישב כחתן בין חתנים, קורן מאושר, ולא ידעו הנוכחים עד כמה יש לו סיבה לדבר, עד שכובד לשאת את דבריו.
בלשון ציורית הוא נשא את הנוכחים אל עיירה זנוחה במזרח אירופה. בתים מטים ליפול. שואב מים ועגלונים. יום השוק. בית המדרש של החייטים. משחש כי השומעים מסיירים איתו במשעולי העיירה, הובילם אל בניין אפרורי ששימש כתלמוד תורה, והתמקד באחד הילדים שלמדו בו.
אותו ילד ניחון בכישרון רב ובמרץ בלתי נדלה, סיפר הסב, אותם הקדיש כדי להגדיש את הסאה. רבים מן הרוכלים סבלו מתעלוליו, ועקרות הבית היו מגיפות את שער צרן משהיו מבחינות בו. אביו ואמו שקעו בייאוש מר. זה מכבר חדל האב לקוות כי בנו יגדל לרב תלמיד חכם. "קודם שיהיה בן אדם, אחר כך נדבר", היה מפטיר בעגמומיות לעבר רעייתו הנבוכה. **יהודי** נכבד נצפה זע בחוסר נוחות על כסאו, תוך כחכוך קל, כאומר: מה לזאת ולמסיבת אירוסין? אך הסב התעלם והמשיך בדבריו.
באחד הימים עשה הבן סורר, מעשה בלתי יעשה. בעיצומה של תפילה הבחין אחד המלמדים כי פרוכת ארון הקודש זעה ונדדה. באין רוח פריצים ובהעדר הסבר מניח את הדעת, הוא ניגש אל ארון הקודש. הזיח את הפרוכת, ועז מבוהלת קפצה לעומתו. הוא קפץ כפליים לעומתה. העז החלה מנגחת את כל אשר בדרכה,

דף עח/א

חציצה בטבילה - למה וכמה

הכל יודעים כי על הטובל במקוה טהרה לדאוג לכך, שבין המים לבין גופו לא יחצוץ מאומה. מאומה אמרנו. ובכן, מן התורה, כדי שחציצה הנמצאת על גוף האדם תמנע מטבילתו לטהרו, יש לוודא כי התקיימו שני התנאים הבאים, המכונים בקצרה "רובו ומקפיד": **א.** החציצה תתפרס על רוב גופו של הטובל. **ב.** הטובל אינו חפץ בקיומה של החציצה. חכמים הוסיפו ותקנו, כי די בכך שאחד התנאים מתקיים כדי לפסול את הטבילה. כלומר, חציצה גדולה חוצצת גם אם הטובל אינו מקפיד בה, וחציצה קטנה חוצצת אם הטובל מקפיד בה, כמבואר בסוגייתנו.

מדוע באמת חציצה שאדם אינו מקפיד בה, אינה נחשבת חציצה, כלום אינה חוצצת בין המים לבין בשרו של הטובל? הראשונים מבארים (עיין רש"י שבת נז/א ד"ה הא נמי, סוכה ו/ב), כי החציצה בטלה לגבי הגוף והיא נחשבת כחלק ממנו. עד כדי כך, שאם הוא טבל והותיר את החציצה מחוץ למים, לא עלתה לו טבילה...

לכשנוכחנו לדעת כי טבילה עם חציצה מועילה, על כרחנו עלינו להסיק, כי מהותה של טבילה אינה שכל הגוף יגע במים, אלא טבילה היינו, שכל הגוף יהיה במים, ואף על פי כן, אם יש חציצה על רוב גופו והוא מקפיד עליה, פסלה התורה את הטבילה (קובץ שיעורים בבא קמא אות צ"ב, ועיין קובץ הערות בסוף הספר הוספות עמוד 431).

ומכאן לקושיה מחודדת עתיקה, ולתירוץ מחודד עוד יותר מבית מדרשו של הגר"ח מבריסק זצ"ל.

טמא שטבל בעוד חציצה על רוב גופו, אך לא הקפיד עליה - הרי הוא טהור מן התורה וטמא מדרבנן.

האמנם יתכן במציאות שאינו מקפיד על חציצה זו? הן כל טבילתו אינה אלא לשם טהרה, וודאי מקפיד הוא בחציצה זו כי היא מונעתו מטהרה דרבנן. לכאורה, לא יתכן, איפוא, לומר כי אינו מקפיד על חציצה זו ונמצא כי גם מן התורה לא הועילה לו טבילתו... [אכן, אין הדבר פשוט כי הקפדה מסוג זה נחשבת הקפדה, אך יש ראשונים שמדבריהם מוכח, כי גם הקפדה צדדית הקפדה היא].

בשם הגר"ח מבריסק נמסר, כי אדם זה טהור מן התורה! הא כיצד?

צעילוי נשמת

מרת **שושנה זילברשטיין** ע"ה
 ב"ר משה יהודה יבדלחט"א
 נלב"ע ביום כ"ט בכסלו תשס"ד
תנצב"ה

צעילוי נשמת

הר"ד **משה הלוי יעקבסון** ז"ל
 ב"ר משה יהודה ז"ל
 נלב"ע א' בטבת
תנצב"ה
 הונצח ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

מרת **יוכבד פינקלשטיין** ע"ה
 ב"ר ישראל משה ז"ל
 נלב"ע ד' בטבת תשמ"ב
תנצב"ה
 הונצחה ע"י ידידנו
 הר"ר **שמחה רשף** ומשפחתו שיחיו - גבעתיים

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' **עקיבא גור (גרשטנקורן)** ז"ל
 ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע כ"ז בכסלו תשנ"ט **תנצב"ה**
 הונצח ע"י המשפחה הנכבדה שיחיו





מקפיד על חלק קטן מחציצה גדולה: ובכן, הבה נברר, מה דינו של מי שיש חציצה על רוב גופו, אך הוא מקפיד רק על חלק קטן ממנה? הסברה נותנת כי לפי דיני התורה הוא טהור, שכן, רק הקפדה על חציצה ברוב הגוף מונעת את הטבילה, וזה אינו מקפיד על חציצה שברוב הגוף, כי אם על חלק ממנה.

נתבונן נא עתה בנידונינו. הלה טבל במקוה כשחציצה על רוב גופו. הוא מקפיד על החציצה, מפני שמחמתה לא יטהר מדרבנן. אמת. אך הוא אינו מקפיד על כולה, אלא רק על חלק ממנה, אותו חלק שבעטיו היא על 'רוב' גופו... שכן, גם לפי תקנות חכמים, חציצה שאינה על רוב הגוף ואין מקפידים עליה - אינה מונעת את הטבילה. נמצא שהוא מקפיד רק על חלק מן החציצה, ושוב הוא טהור מדין תורה ורק מדרבנן לא עלתה לו טבילה... (קובץ הערות, שם).

דף עח/א נכרית מעוברת שנתגיירה

קטנים ועוברים שהתגיירו

חילוק מרהיב המפריד בין הדבקים, נמסר בשם הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל.

תוקף גיורו של עובר: זה עתה סיימנו לעסוק בגמרא בדינה של נכרית מעוברת שהתגיירה. הגמרא מבהירה כי גיורה של האם מועיל גם לבנה העובר. ברם, היא אינה מפרשת מה תוקף יש לגיורו של העובר.

גיור נכרים קטנים: סוגייה נוספת בהלכות גרות קיימת במסכת כתובות (יא/א), ושם מבואר כי גרותם של קטנים המתגיירים עם הוריהם - תקפה, אולם, גם במקרה זה לא פורש בגמרא מה תוקף גרותם.

עובר - גר מן התורה, קטן - מדרבנן: בעלי התוספות (כתובות שם, וראה תוספות בסנהדרין סח/ב החולקים) מבהירים, כי העובר הוא גר מן התורה, ואילו ילדים נכרים שגויירו עם הוריהם, הרי הם גרים מדרבנן בלבד, עד הגיעם לגיל מצוות, או-אז הם נשאלים אם ברצונם להיות יהודים.

הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל (כתובות שם) התקשה ביותר בהבנת דברי בעלי התוספות.

קטן אינו מתגייר כי אין בו דעת: מה טעם גרותו של נכרי קטן חלה מדרבנן בלבד? לפי שבקטן אין דעת להחליט אם ברצונו להתגייר. כל שנותר הוא שיחליטו עבורו. מאחר שההתגיירות היא זכות עבור הקטן, לכאורה ניתן היה להחליט עבורו כי הוא מתגייר, שהרי פעולת זכות ניתן לעשות עבור אדם אחר בלא ידיעתו, לאור הכלל הידוע "זכין לאדם שלא בפניו". ברם, הזכייה עבור הזולת היא מדין שליחות, כביכול הזוכה ממנה את המזכה לשליח, והרי קטן אינו יכול למנות שליח.

אין, איפוא, דרך לגייר קטן מדאורייתא, וגירות קטנים אינה חלה אלא מדרבנן.

לעובר יש דעת? מעתה, מקשה הגרע"א, במה שפר חלקו של העובר מזה של הקטן? תוך שהוא תולה את שאלתו במחלוקת המפורסמת אם "עובר ירך אמו". הניחא, אם "עובר ירך אמו", והוא נחשב חלק ממנה, מובן כי בהתגיירה הוא גוייר עמה, כשם שכל אבריה התגיירו. ברם, לדעה הנוקטת כי "עובר לאו ירך אמו", העובר אינו נחשב חלק מן האם אלא הוא ישות בפני עצמה, כיצד זה מועילה גרותה עבור הקטן?

רבי יוסף שלמה ביאר את הדברים באופן הבא.

גוף אחד או שני גופים: שני הצדדים למחלוקת, אם "עובר ירך אמו" או לאו, מתייחסים לגוף העובר בלבד. צד אחד נוקט כי העובר נחשב כירך האם, חלק ממנה, אינו ישות נפרדת, והצד האחר נוקט כי שני גופים לפנינו, ולכל גוף ישות משלו. העובר אינו מאוגד ואינו חוסה תחת ישותה של האם.

שני גופים עם דעה אחת: אולם, גם הסובר כי "עובר לאו ירך אמו", ושתי ישויות נפרדות הן, אינו טוען כי העובר הוא בר-דעת, ישות עם דעת משל עצמה, אלא לפנינו שני גופים, המוגדרים כשתי ישויות... עם דעת אחת - של האם. אין, איפוא, עילה לכך שגרות העובר לא תחול מן התורה (ועיין קהילות יעקב כתובות סימן י"ג).

דף עט/א אלא שבקש רחמים שלא יקלטנו הארון

בריחה ממחנות השמדה כשאחרים יענשו בכך

בימי צר ומצוק, בתקופות שונות בחיי עמנו, עת צרו האוייבים על חיי היהודים, נלכדו רבים בשאלה חמורה בדיני נפשות. אפשרות מילוט שנפתחה בפניהם, טמנה בחובה מוות ליהודים אחרים. בשנות השואה, למשל, היו מקומות שבהם ידעו הבורחים, כי הצוררים ימ"ש ימיתו אחרים בעקבות בריחתם, כנקמה, הרתעה ועונש.

המותר לאדם לברוח ולהציל את נפשו בידעו כי בכך הוא מסכן את חיי הזולת?

התלמידים נפוצו לכל רוח, ומן הצד עמד התעלולן, על פניו חיוכו הקוננדי השמור לטובים שבתעלוליו.

"אתה דינו להדיר את רגליו מן היחידר לצמיתות", נמנו וגמרו ביניהם המלמדים והאחראים. ילך לכל אשר תשאנו הרוח, ובלבד שיניח לנו לנפשנו. למרבה התדהמה, כעבור ימים אחדים שב הילד אל כתלי היחידר וביקש לשוב ללמוד בו כמימים ימימה. האחראים הסבירו לו כי ההחלטה בלתי ניתנת לערעור וכי מנוי וגמור עמם לסלקו לבלי שוב.

השובב לא קיבל באדישות את ההחלטה הנמרצת, וסירב לצאת את המקום. משהחלו למשוך בו ולגרורם לו להבין כי אחת היא להם - הוא יהיה בחוץ, על רגליו או על גחונו, העיז פניו ואמר: אינני מוכן שתסלקוני כך! רצוני לבוא עמכם לפני רב העיירה, ואשר הוא יחליט מקובל עלי.

תהלוכה שכזו לא ראתה העיירה מימיה. מלמדים אחדים צועדים בפנים נחושות וזועמות, ביניהם מיודענו צועד נפחדות, וממרחק בטוח משתרכים עשרות ילדים סקרנים, בואכה בית רבה של העיירה.

עוד לא פצה הרב את פיו החל המלמד לשוח בפניו את קורותיו של הנער, עדי היום הזה. "החלטנו בפה אחד", טפח המלמד בכף ידו על השולחן, "כי מקומו אינו ביחידר". כלו כל הקיצין. אך זה, החווה בידו על הזאטוט, "טוען כי ברצונו שהרב יכריע בעניין. יהי כך. אם רצונו כי הרב הוא שיחתום על סילוקו משורותינו, יערב לו ויבושם לו".

הרב לא ראה מקום לדיון. לרגע אחד שם עצמו במקומם של המלמדים, והבין, כי אם יורה להם להתירו ביחידר, עליו להתייבב בו במקומם. אך משהו במבטו המתחנן של הילד משך את תשומת לבו. - "ילדי. מה ברצונך לומר?", שאל רכות. - "הרב, אולי כדאי להתייעץ עם עוד כמה אנשים". - "עם מי?".

כשדמעות בעיניו השיב הילד: "עם ילדי ועם נכדי". **כמעט** שעמד אחד המלמדים להנחית עליו מנחת זרועו, על שהוא מהתל ברב הנכבד, ואינו מוצא לנכון לנהוג ברצינות גם במעמד זה, אך הרב הסה את המלמדים, ושאלו: "מה כוונתך?".

בבכי סוער אמר הילד: "הרי אם ישליכוני מן היחידר, אפנה החוצה... ואני שואל, מה אשמים הדורות שאחרי? בנים ובנות, נכדים ונכדות, דורות על דורות שירעו מחוץ לבית המדרש וישטטו בשדות זרים. הגם הם הכניסו עז לארון הקודש!?"

אני מבטיח, בשם הדורות הבאים, כי אם תניחוני לנפשי ביחידר, לא תכירוני. אנא, שבועיים של ניסיון אבקש, ותו לא. שבועיים, עבור דורות של יהודים". **התייפחותו** של הנער לא הותירה עין דוממה בחדר הקטן, וכעבור שנים רבות, גם לא באולם האירוסין בארצות הברית. הכל דימו לראות עשרות צאצאים של הילד, גודשים את היחידר, צובאים על דלתו, מטפסים על חלונותיו ותולים מבט גדוש תקווה במוצא פיו של הרב, אם לשבת ידונם, אם לחסד.

הרב והמלמדים לא פצו את פיהם. מן הקיתון ששימש כמטבחון, נשמעה המייתת של הרבנית בספר התהלים, "אשא עיני אל ההרים, מאין יבוא עזרי... אל יתן למוט רגלך... ה' ישמר מכל רע, ישמור את נפשך".

הרב החליף מבטים עם המלמדים, והכל הנהנו בראשיהם.

- "שבועיים ימים", הפטיר הרב רכות, והניח את ידו על כתפו הרוטטת של הילד. "אני מעניק לך שבועיים להוכיח, כי אתה באמת דואג לדורות הבאים". **מהפך!** כבוד הרב". בישר אחד המלמדים לרב כעבור ימים אחדים.

"**העיירה** נשכחה זה מכבר אי שם במזרח אירופה", קרא הסב בפאתוס. "יהודיה נעקרו ממנה ונטשוה בצוק העיתים, אך אותו נער נותר איתן בדיבורו. בארצות הברית של אמריקה הוא הקים בית נאמן בישראל, על אדני התורה והיראה".

הסב הנרגש נשם עמוקות לקראת המשפט החותם וסיים: "היום אותו ילד שובב זוכה לכך שנכדו, גידול מפואר, משתדך עם משפחת תלמידי חכמים. הוא קיים את הבטחתו לרב העיירה! **מזל טוב!**"



אם לילד בן עשר - אחד עשרה, פקח ככל שיהיה, אבל ילד, היה די שכל להבין כי מעשיו יחרצו גורלות של דורות על גבי דורות, היש אב לילדים שאינו מבין זאת? **יהודים** יקרים! בשם הדורות הבאים, ילדים, נכדים, נינים, בני נינים, ובניהם אחריהם, אלפים ורבות, צרפו יהודים נוספים לקביעות עיתים לתורה! חברו את נשמתם אל מקור האומה, ועיניהם מכירות הטובה של הדורות הבאים, ליוכם מעתה ועד עולם. המעוניין להצטרף לשיעור בדף היומי, מוזמן לטלפן עתה למוקד הארצי של מאורות הדף היומי: 03-5775333 מוקדני מאורות הדף היומי ממתניין לפנייתך.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

לעילוי נשמת

מרת **בריינדל רייזל זקון**

BARBARA ZAKON ע"ה

בת ר' נחמן ז"ל נלב"ע א' בטבת תש"ס **תנצב"ה**

הונצחה ע"י משפחת ריישר ה"ו
The Reischer family - ארה"ב

לעילוי נשמת

הר"ר **שלמה בירנברג** ז"ל

ב"ר אלימלך ז"ל נלב"ע כ"ח בטבת תשל"ה

ומרת **שושנה רייזל בירנברג** ע"ה

ב"ר שלמה ז"ל נלב"ע ב' בטבת תשנ"ו

תנצב"ה

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **שפרה בליטנטל** ע"ה

בת הר"ר שכנא דוד ז"ל נלב"ע כ"ח בכסלו תשמ"ב

תנצב"ה

הונצחה ע"י נכדה ידידינו

הר"ר **שאל חסדיאל** ומשפ' שיחיו - בני ברק

לעילוי נשמת

הר"ר **משה אדלר** ז"ל

ב"ר חיים טוביה ז"ל נלב"ע א' בטבת תשנ"ד

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת ראש משפחתנו

ר' **יעקב מיץ** ז"ל

ב"ר שלום נלב"ע א' בטבת תשס"ב

תנצב"ה

הונצחו ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **בריינדל רייזל זקון**

BARBARA ZAKON ע"ה

בת ר' נחמן ז"ל נלב"ע א' בטבת תש"ס **תנצב"ה**

הונצחה ע"י משפחת זקון שיחיו

שאלות מסוג זה נידונו בפוסקים לא פעם, ואחד המקרים הרגישים הופנה להכרעתו של רבי יוסף בן דוד אבן לב, אשר בין היתר כיהן כראש הישיבה בישיבתה של דונה גרציה מנדס, לפני חמש מאות שנים.

שאלת השתדלן ראובן: כה שאלו שתדלן יהודי בשם ראובן, שהיה מקורב ל"שרים וליועצי המלכות". במחוז מגוריו של ראובן נהגו השלטונות ללכוד "לקצת יהודים עשירים", והיו משעבדים אותם לעבודת המלך. לראובן הזדמנה אפשרות להציל את אחד האומללים מידי כולאיו, "אבל ירא לנפשו, שאם יציל לשמעון יקחו ללוי תחתיו". מה עליו לעשות?

שאלה בדיני נפשות: המהר"י בן לב מבהיר (שו"ת, ח"ב סימן מ'), כי שאלה זו עוסקת בדיני נפשות, שהרי כבר אמרו חז"ל, כי ישראל כיון שנפל לידי גויים, שוב אין מרחמים עליו. לדעתו, ההכרעה לשאלה מסוג זה טמונה בסוגייתנו.

בתקופת מלכותו פגע שאול המלך בגבעונים, אף על פי שבעת כניסת בני ישראל לארץ ישראל, יהושע בן נון כרת עמם ברית והבטיחם כי לא יאונה להם כל רע. אותה עת מתו מבני ישראל ככפרה על חטא הפגיעה בגבעונים. דוד המלך העבירם לפני ארון הברית, ומי אשר היה צריך למות כדי לכפר על החטא - מת. הנביא (שמואל ב' כ"א/ז) מספר, כי על מפិבושת, בן יהונתן, בן שאול, חמל דוד ולא העבירו לפני הארון.

על כך תמהה גמרתנו, "וכי משוא פנים יש בדבר"? כיצד לא נהג עמו בשווה ולא העבירו לפני הארון ככל העם? הגמרא משיבה "אלא שהעבירו וקלטו, וביקש עליו רחמים ופלטו", היינו: דוד העבירו לפני הארון, וזה קלטו למיתה, אך דוד ביקש עליו רחמים ופלטו הארון ממיתה. עדיין תמהה הגמרא: "ואכתי משוא פנים יש בדבר?", כלומר, במקומו יקלוט הארון יהודי אחר למיתה! מתרצת הגמרא: "אלא שביקש עליו רחמים שלא יקלטנו הארון" - העבירו לפניו, אך התפלל עבורו, כי יגזר דינו לחיים.

אין להחליף יהודי ביהודי: מכאן הסיק מהר"י בן לב, כי אם כבר נתפס יהודי למלכות וברור שבהמלטו יתפס יהודי אחר תחתיו - "אין להשתדל להצילו", כשם שאם היה מפיושת נקלט למיתה לפני הארון, לא היה רשאי דוד להצילו. אך אם יצאה גזרה ללכוד כמות יהודים לעבודת המלך, מותר להציל אנשים מעונש זה שלא ילכדו, אף על פי שבוודאי ילכדו השלטונות יהודים אחרים, כפי שדוד התפלל על מפיושת שלא יתפס, שלא יגזר דינו למיתה.

הוא מוסיף בתשובתו, אותה כתב על ערש דוי, כעדותו בתוכה, כי אף האמור שאין להציל את מי שנתפס אם יתפסו אחרים תחתיו, היינו רק אם ברור וודאי שכך יארע. אך אם קיים ספק ויתכן שלא יתפסו אחרים תחתיו - "אין ספק מוציא מידי ודאי", ויש להציל את מי שנמצא בוודאי בסכנת חיים.

יש לציין, כי מסקנתו של המהר"י בן לב מסוגייתנו, היא לפי פירושו של רש"י, שכך פירשה ברם, הערוך לנר מביא פירוש אחר לגמרא, ולפיו אין להסיק ממנה דבר. לדבריו, שאלת הגמרא "וכי משוא פנים יש בדבר" אינה מופנית לדוד המלך, אלא לקב"ה, מדוע נשא פנים לתפילת דוד לאחר שכבר נגזר דינו של מפיושת.

דף פא/א תרומה בזה"ז דרבנן

הפרשת תרומה בימינו

במשך דורות רבים, הלכות תרומות ומעשרות היו מעין "הלכתא למשיחא". ברוך ה', זכינו, יושבי ארץ הקודש, לקיים מצווה חשובה זו.

השבוע לומדי הדף היומי עוסקים רבות בשאלה, אם הפרשת תרומות ומעשרות בזמנינו היא מצווה מן התורה או מדרבנן. אף על פי שנפסק להלכה כי קדושת הארץ נותרה על כנה [קדושה שניה], מאידך נפסק להלכה, כי מעת חורבן בית המקדש הראשון בטלה מצוות הפרשת תרומות ומעשרות מן התורה, כפי שפוסק השולחן ערוך (יו"ד סימן של"א סעיף ב'): "בזמן הזה, אפילו במקום שהחזיקו בו עולי בבל, ואפילו בימי עזרא, אין חיוב תרומות ומעשרות מן התורה אלא מדבריהם, מפני שנאמר 'כי תבואו, משמע ביאת כולכם ולא ביאת מקצתן, כמו שהיתה בימי עזרא'".

מקור דבריו של השולחן ערוך בדברי הרמב"ם (הלכות תרומות פ"א הל' כ"ו) הכותב: "התרומה בזמן הזה... אינה מן התורה אלא מדבריהן שאין לך תרומה של תורה אלא בארץ ישראל בלבד, ובזמן שכל ישראל שם... וכן יראה לי שהוא הדין במעשרות שאין חייבין בזמן הזה אלא מדבריהם" (ועיי"ש בהשגות הראב"ד, החולק וסובר כי גם בזמן הזה חיוב תרומות ומעשרות הוא מן התורה).

נשים נא לב, כי לגבי תרומה כותב הרמב"ם בנחרצות, כי "אין לך תרומה של תורה אלא... בזמן שכל ישראל שם". ואילו לגבי מעשרות הוא כותב, "וכן יראה לי שהוא הדין במעשרות".

המקור לכך שגם מעשר מדרבנן: טעם הדבר, לפי שאך לגבי תרומה מצאנו מקור מפורש בתורה שהיא מותנית בכך שכל ישראל על אדמתם [כ"י תבואו אַל אֶרֶץ מוֹשְׁבֵיכֶם... פְּתוּמַת גֶּרְוֹן] - במדבר טו/ב, כ.



פנינים

דף עח/ב ממזרין ... ואיסורן איסור עולם

1/1000

מדוע אם כן הודגש בתורה ש'אפילו' דור עשירי לא יבוא בקהל ה'?

ביאר רבי לייבוש חריף: בנו של ממזר הרי הוא חצי ממזר, כשאמו כשרה. נכדו - רבע. נינו - שמינית. בן נינו (דור רביעי) - אחד חלקי שש עשרה. דור חמישי - חלקי שלושים ושתיים. שישי - ששים וארבע. שביעי - מאה עשרים ושמונה. שמיני - מאתיים חמישים ושש. תשיעי - חמש מאות ושנים עשרה. עשירי - אלף ועשרים וארבע. גם דור עשירי שיש בו פחות מאלפית ממזרות, לא יבוא בקהל ה'...

דף עח/ב באשר משפטו שם פעלו

משפט והזכרת זכויות ביחד

מעשה ויצא רבי ישראל מסלנט זצ"ל מביתו ונטל עמו סכום כסף. שאלו חכם אחר שביקר אצלו אז לפשר הדבר, ורבי ישראל הסביר לו כי הוא בדרכו לפרוע חוב. מדוע אין הוא שולח למלוה את הכסף בידי שליח? חזר ושאל. מפני שבמבואר בש"ס שבמקרה מסויים זה עלי לפרוע בעצמי, השיב רבי ישראל.

היכן יש בש"ס דין זה? תמה אותו חכם. וודאי גם אני הייתי יודע אם היה בש"ס כי יש מקרה בו על אדם לפרוע חובו בעצמו...

יתכן השיב לו רבי ישראל שבש"ס שלך אין דין זה אולם בש"ס שלי ישנו גם ישנו.

בסוגייתנו אנו למדים כי "באשר משפטו שם פעלו". כאשר דנים אדם מזכירים מאידך גיסא את מעשיו הטובים. והנה אנוכי הולך לאותו מלוה על מנת להוכיחו על מעשה מסויים שלא נהג בו כשורה. ומאחר שחובה להדבק בדרכיו של הקב"ה, יחד עם זה הריני מזכיר את מעשיו הטובים וכבוד תורתו ואני מכבדו ונותן לו את מעותיו בעצמי... (חיי המוסר).

בפסוקים אלה העוסקים במצוות הפרשת חלה, מזכיר הפסוק גם תרומה, ומכאן שדין "תבואו" - כל ישראל בארצם, כולל את הפרשת תרומה ואת חלה]. בדעתו הרחבה למד הרמב"ם, כי תרומות ומעשרות הוקשו זה לזה, והיכן שאין חיוב תרומה מן התורה, גם אין חיוב מעשרות. את הכרעתו מכח הסברה הוא מבהיר באמרו "יראה לי".

לימים הגה רבינו הגאון רבי יחזקאל לנדא, בעל נודע ביהודה, בהלכה אחרת ברמב"ם, והשתומם עד כדי פליאה, עד שמצא לה יישוב בחילוק הנזכר בין תרומה למעשרות.

חולה מסוכן, יאכל נבלה או טבל? הרמב"ם (הלכות מאכלות אסורות פרק י"ד הלכות י"ז) פוסק, כי על חולה מסוכן הנדרש על ידי הרופאים לאכול מאכלות אסורות, להעדיף אכילת בשר נבלה על פני אכילת טבל, פירות שלא הופרשו מהם תרומות ומעשרות, לפי שעל אכילת טבל מתחייבים מיתה בידי שמים, וכלל נקוט בידינו, כי אם נקלע אדם למצב בו הוא נאלץ לעבור על אחד משני איסורים - "הקל קל תחילה", יעדיף את הקל ביניהם.

בימינו עדיף לאכול טבל מנבלה!: "נוראות נפלאות", מתפלא הנודע ביהודה. הלכה זו הולמת את הימים בהם הפרשת תרומות ומעשרות היתה חובה מן התורה, ואת הימים לעתיד לבוא, עת יבוא משיח צדקנו וכל העם יתכנס על אדמתו ותתכונן המצווה על כנה. אך בימינו אלה, בהם חובת הפרשת תרומות ומעשרות הינה מדרבנן בלבד, ודאי עדיף לאכול טבל על פני נבלה! מדוע, איפוא, לא פירש הרמב"ם את דבריו והותירם סתומים וחתומים, כביכול נכונים הם גם לימינו?

כנוונה תחילה סתם הרמב"ם את ההלכה: הנודע ביהודה מבאר, כי מאחר שרק לגבי תרומה קיים מקור בתורה שאינה נוהגת כשאין כל ישראל על אדמתם, ואילו לגבי מעשרות אין מקור שבטלה מצוותם, לא אבה הרמב"ם לפסוק הלכה לאור סברתו ולפיכך הותיר הלכה זו סתומה ולא לקבוע מפורשות כי עדיף לאכול טבל על פני נבלה [ועיי"ש שאם מעשרות בזמן הזה הוא דאורייתא, אף שתרומה גדולה היא מדרבנן, בכל זאת טבל יהיה בו חיוב מיתה בידי שמים מפני התרומת מעשר].

כיצד יש ללמוד רמב"ם: לגבי עצם פליאתו של הנודע ביהודה, כיצד לא חשש הרמב"ם להותיר הלכה סתומה שעלולים לטעות בה, ראוי לציין את שכתב ה"חזון איש" זצ"ל (שביעית, סימן י"ג ס"ק י"ד), כי ודאי התכוון הרמב"ם בדבריו אך לתקופה בה תרומות ומעשרות נוהגות מן התורה, ואין לתמוה כיצד לא חשש שיבואו לטעות בדבריו, לפי "שעשה רבינו [הרמב"ם] ספרו לפני חכמים ולא לפני הדיוטות, וכמו שכתב הרא"ש, שאין ספר יד החזקה מובן אלא לאחר הבקאות הראוייה בסוגיות של מוצא הדין" (עיי"ש בסימוכיו, ובהערות לנודע ביהודה).

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר
בכל יום משנה אחת
הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!
חייג עכשיו:
1-700-500-151

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

